

Nee, dat kan niet

Kan een horende de rol van een dove spelen op het toneel? Nee, dat kan niet.

Ik vind het een heel moeilijke discussie. Acteren is doen alsof, altijd. Als iemand nou heel erg goed kan doen alsof, zou dat dan de positie van doven niet evenzeer ten goede komen dan het feit dat er een actrice meespeelt die ook daadwerkelijk doof is? Misschien wel. Maar doen alsof je een taal heel goed spreekt, in dit geval NGT, is niet zo makkelijk. Naar ik heb begrepen is de rol van gebarentaal wel tamelijk essentieel in 'Kinderen van een mindere god'. Zelf was ik een jaar of 13 toen ik de Amerikaanse film ervan zag, en ik kan me er niet veel meer van herinneren – ook al was actrice Marlee Matlin die de rol van Sarah speelde dan doof, ze was vooral heel erg mooi. En ik was 13, en hij begreep haar niet. Maar dat gebarentaal een belangrijke rol speelde in die film, of zelfs maar er in voorkwam, daar is me helemaal niks van bijgebleven.

Het zou natuurlijk wel mooi zijn als een dove actrice veel aandacht krijgt in de pers, en veel mensen naar een toneelstuk gaan waarin gebarentaal een prominente rol speelt. Toch vind ik het een moeilijke discussie die nu gaande is, ook omdat er zoveel andere dingen zijn waar je je ook druk over zou kunnen maken.

Kan een horende ooit een goeie gebaarder worden? Nee, dat kan niet.

Soms voel ik mij een hele Piet als ik met mijn tolk-pet op een gebouw binnenloop. Ik weet dan dat ik als tolk de communicatie ga helpen bevorderen, dankzij het feit dat ik NGT heb geleerd. De horenden die ook bij een gesprek of vergadering aanwezig zijn hebben NGT niet geleerd. Vaak gaat het prima, en loop ik blij naar buiten. Maar soms voelt mijn gebarentaal als een te kleine jas, die me er van weerhoudt om echt soepeltjes te bewegen. De vertalingen kloppen wel, maar het ziet er meer uit als een houten Pinokkio dan als de dove aanwezigen, die onderling gebaren alsof het poëzie is en hun jas precies op maat gekocht hebben.

Het is al lang bekend dat het leren van een andere taal na je jeugd een bijna onmogelijke opgave is: je zult nooit zo vloeiend leren spreken als echte moedertaalsprekers. Ook niet

als je eindeloos studeert, prima lesmateriaal voor ogen hebt en heel veel contact hebt met moedertaalsprekers. Helaas ontbreekt het daar aan voor NGT. Heel veel gebarendocenten zijn tegenwoordig horend en hebben de taal pas later in hun leven geleerd, zelfs als je les krijgt op het hoogste niveau, en het lesmateriaal in Nederland staat nog in de kinderschoenen. Zou dat niet iets zijn wat veel meer de moeite waard is om energie in te steken, en wat de dovengemeenschap veel meer oplevert?

Kan een horende een taal onderzoeken die onder doven is ontstaan? Nee, dat kan niet.

Weinig taalkundigen zullen het hier mee eens zijn. De meeste talen in de wereld, zo ze al enigszins onderzocht worden, worden door mensen van buiten bestudeerd. In Nijmegen gebeurt dat door allerlei mensen, en allemaal zijn ze zelf spreker van het Nederlands, Duits, of Engels. Afgelopen maand nog promoveerden twee collega's van mij op dikke proefschriften over twee inheemse talen van Bolivia: Yurakaré en Movima. Allebei zijn ze een paar keer een half jaar in Bolivia geweest, om samen met de mensen uit het dorp waar de taal gesproken wordt te werken aan hun onderzoek. Voor NGT gebeurt hetzelfde: horende onderzoekers vragen de hulp van dove collega's. Zonder de NGT-intuïties van doven kan een horende die niet met gebarentaal is opgegroeid geen goed onderzoek doen. Samen kan het dus wel. Maar toch. Toch voelt het niet altijd helemaal goed dat ik als horende onderzoeker niet het Nederlands onderzoek, maar gebarentaal. Zou ik niet meer moeite moeten doen om doven bij het onderzoek te betrekken, of zelfs op te leiden tot onderzoeker?

'Nee, kan niet' is de (niet erg goed vertaalde) titel van een videoband over doven, van een jaar of tien terug. Daarin werd uitgelegd dat doven alles kunnen behalve horen. Er is dus geen reden om als doof kind niet te dromen van een carrière in het theater, als toponderzoeker, of als manager (ieder zijn eigen droom...). Met gebarentaal op zak, talent en doorzettingsvermogen is alles mogelijk. Horenden zoals ik hebben meestal geen gebarentaal op zak; hij zit in een dun plastic tasje dat af en toe kwijt is. En dat voelt soms wel een beetje als een handicap. ■

Onno Crasborn is als gebarentaalonderzoeker verbonden aan de Radboud Universiteit Nijmegen. Daarnaast is hij tolk NGT.

Onno's column